

Екологія та охорона навколишнього середовища. Прикладні аспекти адаптації та хімічні основи життєдіяльності організмів

- науково-дослідної роботи: методичні рекомендації. Видання 2, доповнене. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. 39 с.
2. Лишук О. М. Натуральні та штучні барвники URL: <https://olgalishchuk16.blogspot.com/2016/11/normal-0-false-false-false-ru-x-none-x.html>.
  3. Гуменюк О.Л. Харчові добавки : Методичні вказівки до практичних робіт для студентів напряму підготовки 6.051701 "Харчові технології та інженерія" Чернігів: ЧНТУ, 2014. 105 с.

УДК 577.1.57.044:152.574.2: 597.54

**ДИНАМІКА ЗМІН ВМІСТУ ПРОДУКТІВ ПЕРЕКИСНОГО
ОКИСЛЕННЯ ЛІПІДІВ В ТКАНИНАХ КОРОПА
ЛУСКАТОГО ЗА ДІЇ ПОЛЮТАНТІВ**

Павленок Л.М., Ячна М.Г., Мехед О.Б., Третяк О.П.

Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

E-mail: m_yachna@ukr.net mekhedolga@gmail.com

Наразі забруднення навколишнього середовища загалом та прісноводних природних водойм зокрема, постає важливою проблемою, що спричиняє негативний вплив на здоров'я людини. Сьогодні велика увага приділяється можливостям очищення водного середовища від поверхнево-активних речовин (ПАР). Іншим забрудником навколишнього середовища є йони важких металів. Вони є особливо небезпечними через свою здатність накопичуватися в організмі. Таким чином, представники іхтіофауни, які перебувають у водоймі, насиченій важкими металами та ПАР, несуть пряму небезпеку кінцевому споживачу – людині. Саме тому, актуальними є дослідження, спрямовані на вивчення комбінованого впливу важких металів і ПАР на біохімічні перетворення, а також метаболічні та антиоксидантні процеси в клітинах коропа (*Cyprinus carpio L.*). Раніше нами був досліджений сумісний вплив ПАР та йонів важких металів на

**Екологія та охорона навколишнього середовища. Прикладні
аспекти адаптації та хімічні основи життєдіяльності
організмів**

вміст фосфоліпідів у тканинах та органах коропа [2], а також з'ясований вплив ксенобіотиків різної природи на показники перекисного окислення ліпідів (ПОЛ) [1]. У цьому дослідженні ми зосередили свою увагу на дослідженні продуктів ПОЛ, але вже за умов комбінованого впливу поллютантів.

Метою нашого дослідження було вивчити залежність вмісту продуктів перекисного окиснення ліпідів в тканинах коропа лускатого за комбінованої дії ПАР та йонів важких металів.

Для дослідження використовували коропа лускатого (*Cyprinus carpio L.*). Дослідження здійснювали у листопаді 2022 р. - березня 2023 р. на базі лабораторій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Маса риб коливалась в межах 250-300 г. Впродовж усього періоду досліджень контролювали гідрохімічний режим води. Кількість піддослідних риб становила 15 особин. Концентрацію досліджуваних ПАР створювали шляхом внесення розрахункових кількостей речовин та солей важких металів у гранично допустимій концентрації 2 ГДК. Дослідження проводили з додержанням вимог Міжнародних принципів Гельсінської декларації про гуманне ставлення до тварин [3].

МДА – один із продуктів вільнорадикального окиснення ліпідів, підвищений вміст якого свідчить про збільшення оксидативного стресу в організмі. Максимальні зміни кількісного вмісту МДА відмічено у зябрах риб, вони сягають майже 31% за дії фосфатів та фосфонатів, сумісно із йонами цинку. У мозку риб експериментальних груп зміни показника коливаються від 23,5% (за дії фосфатів та йонів цинку) до 30% (характеризується вплив ЛСН з одночасною дією йонів цинку). У білих м'язах показник збільшується на 23-24% практично незалежно від застосованої комбінації токсичних речовин.

Дієнові кон'югати виникають в результаті перегрупування під час вільнорадикального окиснення ліпідів та є первинним продуктом перекисного окиснення ліпідів. З одержаних результатів видно, що вміст дієнових кон'югатів практично у всіх досліджуваних груп риб вірогідно зростає у тканині зябер,

Екологія та охорона навколишнього середовища. Прикладні аспекти адаптації та хімічні основи життєдіяльності організмів

порівняно із контролем. Вміст гідроперекисів (ГП) ліпідів ілюструє рівень окиснення енергетичних метаболітів у тканинах риб. Вміст ГП перекисного окиснення ліпідів у риб контрольної групи знаходився в однакових межах у всіх досліджуваних тканинах. Найнижчим їх вміст у зябрах та білих м'язах, найвищим – у печінці.

Розглядаючи тканинну специфічність відповіді організму коропа на дію комбінованого впливу йонів цинку та ПАР або фосфатів можна зробити наступні висновки.

Комбінований вплив поверхнево-активних речовин та солей цинку і фосфатів призводили до найбільших змін у печінці та зябрах риб. Мінімальні зміни відмічено у тканині мозку. Вказана тенденція тканинної специфічності спостерігалась після застосування токсичних речовин у підвищених концентраціях. Зокрема вміст гідроперекисів практично у всіх досліджуваних груп риб вірогідно зростає у тканині печінки та зябер, порівняно із контролем. У мозку риб експериментальних груп вміст гідроперекисів також підвищується, однак ця зміна значно менша, порівняно із показником у інших досліджуваних тканинах і не є вірогідною. Надмірна активація процесів перекисного окиснення ліпідів здійснює токсичний вплив на тканини, сприяє посиленню лізису, окисленню сульфгідрильних груп білків і призводить до розвитку структурних змін при захворюваннях. Пристосування до дії таких деструктивних чинників тісно пов'язане з активацією синтезу антистресорних білків та систем захисту організму. За дії полютантів спостерігали збільшення вмісту досліджуваних речовин в тканинах та органах коропа лускатого. Його оцінка дозволяє охарактеризувати функціональний стан організму, а також виявити початкові, ще оборотні стадії багатьох захворювань.

Список літератури:

1. Симонова Н.А., Павленок Л.М., Мехед О.Б. Комбінований вплив йонів цинку, фосфатів та поверхнево-активних речовин на вміст продуктів ПОЛ в тканинах коропа. *Тернопільські біологічні читання – Ternopil Bioscience – 2020*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної

- конференції, присвяченої 80-річчю хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Тернопіль : Вектор, 2020. С. 100-103.
2. Ячна М.Г., Третяк О.П. Вміст фосфоліпідів в тканинах коропа лускатого (*Surpinus Carpio L.*) за комбінованої дії солей важких металів та поверхнево-активних речовин. *Тернопільські біологічні читання – Ternopil Bioscience – 2019*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Тернопіль: Вектор, 2019. С.318-321
  3. World Medical Association Declaration of Helsinki: Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects. UMS. 2002. P. 424–46.

УДК 595.789

ВИДИ РОДИНИ NIMPHALIDAE, ЯКІ ЗАНЕСЕНІ ДО ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ

Пшеничняк О. В., Голіней Г. М.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

E-mail: olha@chem-bio.com.ua

Родина Сонцевики *Nymphalidae* налічує близько 7200 видів. На території України виявлено близько 70 видів. Характерною ознакою цієї родини дві пари крил і вкорочена пара передніх ніг. За іншими характеристиками вони можуть бути різноманітними. Деякі з видів даної родини занесені до Червоної Книги України і потребують захисту, а деякі являються шкідниками та потребують контролювання розмноження виду [2, 3]. Саме тому на сьогодні дослідження родини є актуальним.

Родина *Nymphalidae* включає три види, які занесені до «Червоної книги України. Тваринний світ (2009) [4]:

- райдужниця велика *Apatura iris* (Linnaeus, 1758),
- сонцевик фау-біле *Nymphalis vaualbum* ([Denis & Schiffermüller], 1775),
- стрічкарка тополева *Limenitis populi* (Linnaeus, 1758).